

Õpetajate ametist lahkumine

Eestis lahkub töölt kolmandik alustavatest õpetajatest esimese kolme tööaasta jooksul. Sellest enamgi lahkujaid on kogenud õpetajate seas – 2021/22. õppeaastal lahkunutest moodustavad 30% vanuses 40–59 ehk tõenäoliselt oma karjääri keskpaigas olevad vilunud õpetajad. Ühe tipp-tasemel õpetaja lahkumine tähendab hinnanguliselt vähemalt 10 tuhat eurot lisakulu aastas.

Uuringutest järeldub, et kui õpetajate järelkasvu probleemi fookuses on seni olnud peamiselt õpetajakoolitusest uute

Arenaguseire Keskuse uurimissuuna „Õpetajate järelkasvu tulevik“ eesmärk on globaalsete ja siseriiklike trendide põhjal töötada välja õpetajate vajaduse ja järelkasvu stsenaariumid aastani 2040.

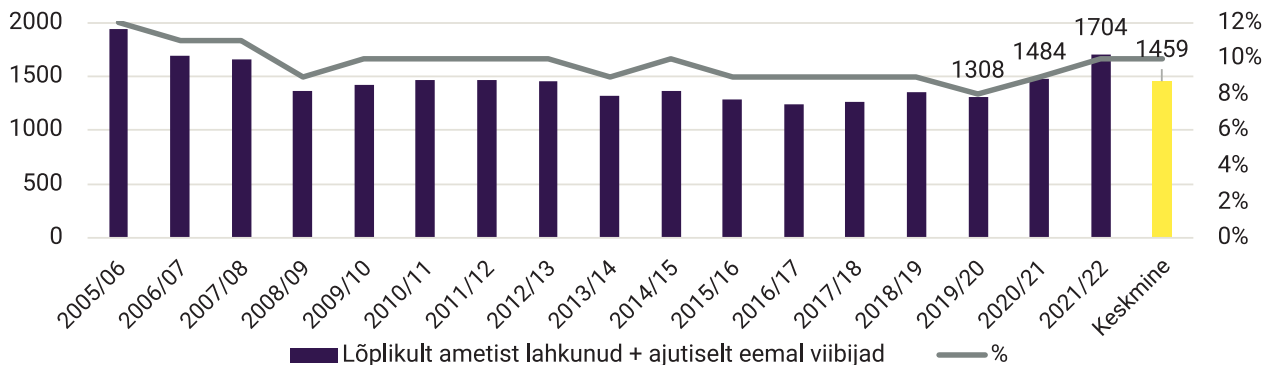
õpetajate lisandumine, siis oluliselt teravamaks probleemiks on kujunemas juba kogenud õpetajate töölt lahkumine.

Aastas lahkub ajutiselt või lõplikult ametist keskmiselt 1459 õpetajat (õppeaastate 2005/06–2021/22 keskmine)

Aastate lõikes kõigub lahkujate määr 1200 ja 1900 õpetaja vahel, moodustades 8–12% kogu õpetajaskonnast (vt joonist 1). Õppeaastad 2020/21 ja 2021/22 tõid kaasa lahkumiste arvu kasvu – võrreldes õppeaastaga 2019/20 oli 2021/22 lahkumisi ligi 1/3 võrra enam.

Rahvusvahelised uuringud viitavad, et ka globaalselt on õpetajate lahkumise määr COVID-i perioodil kasvanud.¹

USA õpetajate tööturu näitel on samuti teada, et lahkujatest suurima osa ei moodusta mitte pensionile jäävad, vaid aktiivses tööeas olevad õpetajad – koguni 2/3.²

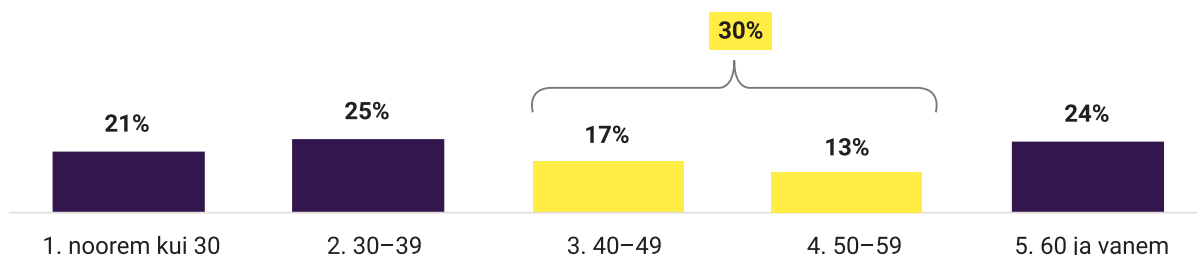
Joonis 1. Ametist lõplikult või ajutiselt lahkunud õpetajate arv ja osakaal Eestis. Allikas: EHIS

Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetel lahkus Eestis 2021/22. õppeaastal üldhariduskoolidest ajutiselt või püsivalt kokku 1704 õpetajat. Sealhulgas oli 2021/22. õppeaastal 60-aastaste ja vanemate lahkujate osakaal 24%, seega lahkujate määrast suurima osa moodustavad aktiivses tööeas olevad õpetajad – 76% (vt joonist 2).

60-aastaste ja vanemate õpetajate puhul võime eeldada

pensionile suundumist. Alla 40-aastaste seas on arvestatav osa ka lapsehoolduspuhkusele jääjaid. Alustava õpetaja keskmine vanus Eestis on 36 aastat ning on teada, et alustavatest õpetajatest kolmandik lahkub esimese kolme tööaasta jooksul.³

Lisaks vajab tähelepanu, et vanusegrupp 40–59 moodustab lahkujatest lausa 30% (üle 500 õpetaja aastas).

Joonis 2. Lahkujate vanuseline profiil, õa 2021/22. Allikas: EHIS

Enim lahkuvad ametist eesti keele, matemaatika ja inglise keele õpetajad

Iga viies lahkunud õpetaja on meesõpetaja (19%), samas kui meesõpetajate osakaal kõikidest tegevõpetajatest Eestis on 15% (õa 2021/22). Varasemad Eesti, aga ka rahvusvahelised uuringud kinnitavad, et meesõpetajate lahkumise tõenäosus on naisõpetajatest suurem.^{3,4} TALIS 2018 uuringu järgi on naisõpetajad koguni 20% vähem altimad ametist lahkuma kui meesõpetajad.⁶

Varasemas Eesti uuringus on leitud, et enim lahkub meil õpetajaid 3. kooliastmes (7.–9. klass) ning kõige vähem 1. kooliastmes (1.–3. klass) ja ka gümnaasiumiastmes (10.–12. klass).³

Ainete lõikes lahkuvad enim eesti keele, matemaatika ja inglise keele õpetajad (vt joonist 3). Ka rahvusvahelised uuringud kinnitavad just reaalinete ja keelte õpetajate seas kõrgeimat lahkumismäära.¹

17%
EESTI KEEL

14%
MATEMAATIKA

12%
INGLISE KEEL

Joonis 3. Lahkuvad ainete kaupa, õa 2021/22. Allikas: EHIS

Eraldi tasub välja tuua reaalinete õpetajate lahkumised, sest nende nappusest on Eestis palju räägitud.

Tabel 1. Lahkunud reaalinete õpetajad, õa 2021/22

	noorem kui 40	40–59	60 ja vanem	Lahkunud õpetajad kokku
bioloogia	56%	19%	25%	64
füüsika	42%	28%	30%	43
geograafia	43%	36%	21%	53
keemia	54%	24%	22%	41
matemaatika	46%	26%	28%	244
tehnoloogia-õpetus	21%	56%	23%	48
Kokku	48%	26%	26%	445

Allikas: EHIS

2021/22. õa statistikale tuginedes on ajutiselt või lõplikult lahkujatest kõrgeim alla 40-aastaste õpetajate osakaal. Samas, mitme aine puhul on väga kõrge just 40–59-aastaste lahkujate osakaal – füüsika, geograafia ja eeskätt tehnoloogia. Siiski tuleb arvestada, et tegu on üksnes ühe aasta andmetega.

Vilunud õpetaja lahkumine toob kaasa hinnanguliselt vähemalt 10 000 eurot kahju

Eesti Haridustöötajate Liidu uuringu kohaselt on 58% Eesti õpetajatest kaalunud töölt äraminekut ning 92% on kogenud läbipõlemist.⁶

Soomes tehtud uuring tõi esile, et õpetajate seas on lahkumismõtteid enim just karjääri keskepaigas olevatel õpetajatel. Põhjuseks on rohked reformid ja kaasava haridusega kaasnev lisakoormus, samuti kasvanud aruandlus- ja administratiivsed kohustused. Lahkumismõtete karjääri keskepaigas olevad õpetajad tundsid puudust ametialasest tunnustamisest, vajalikust ettevalmistusest, et uute oludega hakkama saada, ning madalamast töökoormusest.⁷

Rolli mängib ka õiglase töötasu. OECD uuringus, mis viidi läbi 32 riigi õpetajate seas, on järeldatud, et **nendes riikides, kus õpetaja töötasu on kõrgem, on ametist lahkumise määr madalam.**⁸

Rahvusvaheliste uuringute põhjal saab järeldada, et **uute lisanduvate õpetajate nappusest isegi teravam probleem on juba töötavate õpetajate töölt lahkumine.**⁹

Allikad:

- RAND (2021). Stress Was Leading Reason Teachers Quit Before Pandemic, and COVID-19 Has Made Matters Worse.
- Carver-Thomas, D., & Darling-Hammond, L. (2017). Teacher turnover: Why it matters and what we can do about it. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Rootalu, K. (2022). Õpetajate elukaar aastatel 2015–2022. Statistikaamet.
- OECD (2021). Education at a Glance 2021: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2020). TALIS 2018 Results (Volume II): Teachers and School Leaders as Valued Professionals. Paris: OECD Publishing.
- EHL (Eesti Haridustöötajate Liit) (2022). Uuring: 90% Eesti õpetajatest on läbi põlenud ja enamik plaaninud töölt lahkumist.
- Räsänen, K., Pietarinen, J., Pyhältö, K. et al. (2020). Why leave the teaching profession? A longitudinal approach to the prevalence and persistence of teacher turnover intentions. Soc Psychol Educ 23, 837–859.
- Qin, L. (2021). Country effects on teacher turnover intention: a multilevel, cross-national analysis. Educ Res Policy Prac 20, 79–105.
- Ingersoll, R.M. (2002). The Teacher Shortage: A Case of Wrong Diagnosis and Wrong Prescription. NASSP Bulletin, 86(631), 16–31.
- LinkedIn Learning. Calculating the cost of employee attrition and disengagement.

Iga ametis pettunud ja lahkunud õpetaja tähendab ühiskonnale ja koolipidajatele lisakulusid.

LinkedIni lahkuva töötaja kulukalkulaator¹⁰ arvestab ühe tipposkustega töötaja lahkumisest organisatsioonile tekkivat kahju 50–250%-ni lahkuja aastasest töötasust. Arvestades õpetaja töötasu miinimummäära, **tähendaks ühe täiskohaga väga hea õpetaja lahkumine koolile vähemalt 10 000 euro suurust lisakulu.** Arvesse läheb näiteks uute töötajate madalam koormus, uue töötaja soovitud kõrgem palk või lahkunud tiip töötaja töö katmine mitme varasema töötajaga, mis võib tuua kaasa läbipõlemist jne.

Oluline on ka õpetajaskonnas nn tööl tiksumise (*quiet quitting*) vähendamine – see on seis, kus ei lahkuta, ent antakse vaid miinimumpanus, et igakuiselt töötasu kätte saada. LinkedIni kohaselt on ühe vaikselt tiksujaga kaasnev kahju organisatsioonile 34% tema aastasest töötasust. Õpetaja töötasu arvestades moodustaks see aastast u 7000 eurot.